

למעשה

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכוי הישיבות – "בית יוסף" קרית פוניבז'

"ועשית עמדי חסד ואמת" (ג"ז - ב"ט)

שאל ה"כתב סופר" זצ"ל, מפני מה היה יעקב אבינו צריך להדגיש ליוסף שיעשה עמו חסד של אמת, הרי כל חסד שעושים עם המת הוא 'של אמת?' והמזרחי מוסיף ומקשה, הלא יוסף קיבל שכר עבור טרחתו, כי נתן לו שכר כנחלה וגם נתן לו חלק הבכורה, ששני בניו נהפכו לשבטים? ומתוך, בשעה שיעקב ביקש מיוסף שיקברהו במערת המכפלה, עדיין לא נתן לו את שכר ואת הבכורה ועשה זאת לשם שמים.

אך עדיין נשאר קשה, אם יעקב חשב לתת לו שכר על פעולתו, למה קרא לזה חסד של אמת? מתוך ה"כתב סופר", שיעקב ידע שליוסף יהיה קשה לעזוב את מצרים, ושפרעה לא יסכים לכך, אבל גם ידע שהבא לעשות מצוה לשם שמים הקב"ה עוזר ומסייע לו, אך בתנאי שעושה זאת שלא על מנת לקבל פרס, אבל אם עושה זאת בשביל שכר, לא תהיה לו הסייעתא דשמיא הדרושה. לכן ביקש ממנו שתהיה כוונתו לשם חסד ואמת, ולא לתשלומין. וזה 'ועשית עמדי חסד' - הגם שאשלם לך, תעשה עם כוונה לשם חסד שעושים עם כל המתים, כדי שתהיה לך סייעתא דשמיא.

והסביר ה"כתב סופר", שיש שני סוגים של עושי חסד. יש כאלו העושים חסד מפני שמרגישים הכרח חברתי לעשות כן. למשל, עני הבא לפתח ביתו, פעמים רבות נותן לו צדקה מפני שמרגיש שאינו יכול לשלוח את העני ריקם, או מפני שלא רוצה להיות גרוע מאחרים הנותנים. חסד זה נקרא חסד של שקר. חסד של אמת הוא חסד שעושה ככוונה גמורה להיטיב לשני, ולא בגלל אי נעימות להשיב את פניו ריקם. כל השנים שיוסף זן ופירנס את אביו כשהיה במצרים, היה חייב לעשות זאת גם אם לא היה רוצה, מפני הבושה ממצרים שפרעה אמר לו 'במיטב הארץ הושב את אביך' [פסוק יג], ולכן חסד זה לא היה יכול להחשב כחסד של אמת.

אך בקשת יעקב לקבור בארץ ישראל היתה כנגד כבודו של יוסף, שהרי לכבוד ולתפארת היה נחשב אילו נקבר יעקב במצרים, וכן היה רצון פרעה כמו שכתב הרמב"ן [פסוק ל"א], ויוסף מילא רצון אביו בלב שלם, והיינו - חסד של אמת. (ילקוט מאיש לרעהו)

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

רגשות קדושה וקנאות צריכים להיות כפופים לתורה

ראובן בכורי אתה... יתר שאת ויתר עז. פחו כמים אל תותר כי עליית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה (מט, ג, ד).

כתב הרב דב יפה זצ"ל בספרו לעבדך באמות רש"י מביא את דברי חז"ל, שראובן היה זכאי מחמת היותו בכור לכהונה ומלכות, ומה גרם לו להפסיד כל אלה - הפחו והבהלה, שמיהר להראות כעסו.

ואף שמעשהו של ראובן היה בגלל החשש מפגיעה בכבוד אמו ונבע מרגש קדוש של כיבוד אם, לא היה בכך כדי לפוטרו מחובת המתנות, שהיא מהיסודות של עבודת ה'.

עלינו ללמוד מכך, שרגשות של קדושה אינן מהוות היתר לפעול ללא שיקול דעת וללא בחינה אם הפעולה עפ"י תורה - גם אם המעשים באים כתגובה לפגיעה בכבוד אמו או בכבוד רבותיו.

הרשב"א בתשובותיו (ח"ה סי' רל"א) כתב דברי הדרכה לדיין אחד, ובתוך דבריו הוא כותב וז"ל: "וצריך שיהא הדיין חושש על עצמו, שמא קנאות להשי"ת תבער בו ותהיה גורמת להעלם דרך הטוב והנכון מעליו, ע"כ כי תבא הנקימה לפניו, בעודה בכפו לא יבלענה, שמא יאכלנה פגא, אלא יבשלנה וימתיקנה בסוד הזקנים וישרים בליבותם".

כאשר מתעורר אצל הדיין רגש של קנאות לכבודו של השי"ת, מיעין הרשב"א שלא ימהר לפעול על פי רגש הקנאות אלא "ימתיקנה בסוד הזקנים והישרים בליבותם".

עובדה ששמעתי מהחזון איש החזון איש סיפר לי, שבראדן התעוררו קנאים והציתו ספרייה גדולה שהיו בה גם ספרים שאינם כשרים, ולבסוף יצאו מההצתה תקלות גדולות.

המשך בעמוד הבא

חדש ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

המשך מעמוד קודם

ואמר החזון איש, שאעפ"י שההתעוררות להצתה נבעה מהרגש טוב לבער את הספרים שאינם כשרים, הרי גם ראובן עשה את מעשהו מצד רגש טוב של כבוד אמו, ואעפ"י כ התורה מוגנה את מעשהו בגלל שנעשה באופן של פחז כמים, ללא שיקול דעת מספיק של כל צדדי הנושא. עכ"ד הרב דב יפה זצ"ל (הסיפור בהרחבה (בשבילי ראדין פלאטו, מנחם מנדל עמוד מס: 224) פירצה נוספת אירעה בראדין בעת שפורקי העול שבין תושבי העיר פתחו בראדין ספריה שהיו בה ספרים האסורים בקריאה. הח"ח כאב את פתיחת המקום וזעק מכאב על כך, בין בחורי הישיבה היו כאלו שסברו שראוי לעשות מעשה [בניגוד לדעת הח"ח] אותם בחורים הלכו באישון ליל ושרפו את הספריה, דעתו של הח"ח לא היתה נוחה מזה באשר אחר השריפה נעשה רעש גדול מצד אותם משכילים על המעשה שנעשה, כתוצאה מכך, הצליחו לגייס כספים רבים לבניית ספריה חדשה עד שבסוף הוקמה ספריה חדשה וגדולה יותר משהיתה קודם לכן, בנוסף לכך אחר מעשה השריפה של הספריה בחורי הישיבה פחדו להסתובב בראדין מאימת שאותם פורקי עול ומחשש שינקמו בהם על שריפת הספריה, למרות שהח"ח זעק ומחה על כל פירצה שנוצרה, הרי לא תמיד סבור כי דרך המלחמה הינה בהכרח בכח הזרוע, בתבונה יעשה לך מלחמה....)

איך הגיב הגריא"ל שטיינמן זצ"ל לתלמיד שהוציא לו לשון- העלמת עין

על הגריא"ל שטיינמן זצ"ל סיפרו (גליון כאייל תערוג תשע"ח) על ענין שצריך לעיתים להעלים עין ע"מ שלא תהיה התוכחת מרובה. אמר הג"ר צבי לבקוביץ שליט"א ראש ישיבת צעירים החדשה שהיה ציר נאמן ופעמים רבות נשלח ע"י רבנו לעזור לבחורים בהתמודדות בישיבות, וכך אמר: פ"א בישיבה שלו קרה מקרה עם איזה בחור, ובא לשאול את רבנו מה לעשות עימו אמר לו רבנו בחריפות: למה ראתי?! למה הסתכלתי?! הרי יודעת שיש בעיה! לא צריך הכל לראות. למושל אם בחורים רבים ביניהם לא חייב לראות ובכך יכול להגיע שהתגובות יהיו פחות.

וסיפר הגר"ח"י מייסקובסקי שליט"א שהיה לרבנו תלמיד יתום שהיה ממש פרא אדם. פ"א הוציא לשון לרבנו, רבנו הזיז את פניו לצד השני, והוא הלך לאותו צד, ושוב גם שם הוציא לרבנו לשון, וכן גם לצד השלישי, רבנו התעלם והלך משם כלא היה דבר. בסופו של דבר נהיה מגדולי ראשי הישיבות, אמר אם הייתי מוציא מזה היה קורה, התעלמותי וזהו, ולא קרה שום דבר לכבוד שלי.

נכנס יהודי מגיד שיעור בישיבה וסיפר כי על כל דבר היה מתייעץ. פעם שאל על אודות ישיבה של חלשים באחת המקומות סביב ירושלים, האם אפשר לעשות להם מגרש כדור רגל סמוך לישיבה כדי שישחקו שם מידי פעם, ואמר כי הם בחורים שלא יכולים ללמוד יום שלם. רבנו אמר לי, דע לך: אם אתה מחשבן שיש להן יצר הרע ואתה רוצה לעזור להם להתמודד איתו, תדע, שהוא יותר גדול ממה שאתה חושב, וזה לא יעזור לך כל כך, אבל אם אתה מסתכל על היצר טוב שיש להם ואתה רוצה לעזור להם להתמודד, אז זה רעיון. אבל אם אתה עושה את זה סמוך לישיבה זה כבר לא ישיבה. ישיבה שיש לה מגרש כדור רגל זו לא ישיבה, צריך להעלים עין ממושחק באיזה מגרש ששייך לבית ספר סמוך וכדו', לישיבה באים ללמוד!

סיפר הרב יחיאל צוקר שליט"א פעם אמר לי "מתנגד טוב צריך 80% לא לראות!" שאלתי אותו: ואם אני רואה? ענה לי "אז אל תראה" המשכתי לשאול: ואם בכל זאת ראיתי? ענה לי "תחשוב שלא ראיתי!" חזרתי ושאלתי: התלמיד רואה שראיתי ואם אני לא יגיב אולי ילמדו מזה מדשתק משמע נחא ליה?

רבנו הרצי"ן ואמר: "אל תהיו כאלו בעלי גאוה, המחנכים צריכים להפסיק לחשוב שהם מנהלים את כל העולם, תנו להם להתמודד!"

עניתי ואמרתי, הראש ישיבה, תורה היא וללמוד אני צריך, ואז הסביר לי פנים והחל לומר: העולם מלא חיידקים, אדם נדבק כל הזמן בהמון חיידקים, מדוע אינו נופל למשכב בכל יום עשרה פעמים? כי הקב"ה ברא מערכת חיסונית בגוף והיא מתגברת על רוב המחלות, כשאין ברירה והחיידק היה חזק מדי צריך לקחת תרופה, או ואבוי לאדם שנוקק על כל חיידק לקחת תרופה.

כמו במחלות הגוף, כך הם מחלות הנפש, כלומר ההתמודדות עם היצרים הרעים, יש יצר הרע, הוא קשה מנשוא אבל הקב"ה אינו מעמיד אדם בניסיון שאיננו יכול לעמוד בו, מתנסים, נופלים מתמודדים ומתרווממים, וככה צומחים, רק כך ניתן לגדול ולצמוח, תפקיד ההורים והמחנכים לתת כלים, במצבים מאוד קשים לתת משענת ועצה, פעמים להעמיד במקום, אבל אלו רק תרופות, או חיסונים, לפחות שמונים אחוז צריך הילד והנער להתמודד בכוחות עצמו, אחרת הוא יהיה נכה.

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

אני חייב להעיד, שבמשך למעלה מעשרים שנות עיסוק בחינוך אם הייתי מתייחס לכל מה שראיתי, ונותן להם את הייחס המקובל, כיום רבים מתלמידי ותלמידותיי היו יושבי קרנות! ההתעלמות הרבה שהתעלמתי ע"פ אותה הכוונה של רבנו ז"ע, נותנת לי כיום עונג עצום לראות את הבעלים של אותן בנות שהם מטובי האברכים בעיר, ורובם אומרים לי שמאחורי השטיגען שלהם עומדת רעייתם, ואני חושב בליבי אילו רק היה יודע אותו אברך מה עברה רעייתו בבחורות... ע"כ מכאיל תערוג

וכדברים האלו מבואר בשו"ת הרשב"א (חלק ה סימן רלח)

וזה מה שהשבתי לחכם ר' יעקב בן הכסף בעל ישיבה בטוליטולה על הנהגת המדינה זו ויסור העוברים.

דע כי לשון רכה תשבור גרם ולעולם כל מיישר ומיישר ופנה דרך לפני העם להסיר המכשלה את העם צריך לעלות מן הקלה אל החמורה. ואין נוטלין כל החבלה ביחד ואחר כוונת הלב הדברים אמורים. כבר ידעת מ"ש בניזיר (דף כג:) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה. וכבר הראו לנו מועצות ודעת במה שהזכירו בפ"ק דע"ז (דף טז) גבי של בית רבי שהיה מקריב לבית קיסר שור פיטם ביום אידם חיסר ד' רבוון. שלא יהיו מקריבין אותו יום אלא למחר. חיסר ד' רבוון שלא מקריבין אותו כל עיקר. ואמרו ר' למעקר מילתא בעי ועקרי אותה פורתא פורתא. הנה זאת שמענה ואתה דע לך עוד כי אי אפשר לנהוג בכל האנשים במדה אחת. וזכור נא ענין דוד אדונינו מלכינו אשר נהג להעלים עינו מיזאב ושמעני ואף על פי שהיו בני מות. והטענה שאמר כי היום ידעתי שאני מלך על ישראל. כי לכל זמן מזומן והעלמות עין מן העובר לעתים מצוה והכל לפי צורך השעה. והחכם מעלים עיין לעתים בקלות. ואני רואה שצריך שיתחזק ענין התקנות בתחילה ולא יכנס במחלוקת. וכבר ידעת ענין מלכנו הראשון שאול כי היה כמחריש והעלמת עין בדבר זה עד אשר יחזקו זרועות העומדים על הפקודים מצוה רבה. והמקיים את המצוה עשה סמוכות לתקנה ובנקלה חומה בצורה. ואחר תחזקנה ידיך ומלכת בכל אשר תאוה נפשך. והנך רואה כי גלתה סנהדרין ממקומה כדאיאתא (בסנהדרין דף מא) כדי שלא יצטרכו לרבות בדיני נפשות מפני שראו דרבו הרצחנים. כ"ש אנו שאין בנו כח מדין תורה לדין בדיני נפשות ואף לא בדיני נפשות אלא לצורך השעה. ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה כמוזכר בסנהדרין (דף מו) וביבמות (דף צ). ואם השתיקה לעתים לגדר אין כאן סייג בחזקה ידבק ההפך. זהו עצתי שתפתה בלשון רכה פעם ושתיים. והרבה רעים על הרעים שמאל דוחה וימין מקרבת אולי יזכו וישובו מדרכם הרעה ורשעים עוד אינם. ואם לא ישמעו ויעברו בשלח יעברו תלוש ומרוט טול מקל והך על קדקדם אלף ופרוטרוט. היש דבר שצריך שישקול הפסד כנגד שכר. וצריך מתון והסכמה והמלכה ומתוך כך יסור הרבים לשום שמים. כי כל שהמעשה גדול וחזקת היד רצה צריך יותר השגחה והסרת הכעס. וצריך שיהא הדיין חושש את עצמו שמא אש קנאתו לשי"ת =לשם יתברך= תבער בו ותהיה גורמת להעלים הדרך הטוב והנכון מעליו. על כן כי תבא הנקימה לפניו בעודה בכפו לא יבלענה שמא יאכלנה פגא. אלא יבשלנה וימתיקנה בסוד הזקנים וישרים בלבותם. ואם יש אנשים רשעים מפורסמים ורצית למתקם ועוד הם בתמרוריהם עומדים תמנה עם הזקנים בין להלקות בין לקוץ יד או רגל ואפי' להמיתו ואף על פי שדיני התורה בטלו מן הסנהדרין עוד לא בטלו לצורך השעה. הנה אמרו בפרק כל היד (דף יג:) רב הונא קץ ידא. ואמרו ביבמות פרק האשה רבה (שם /צ/) שבית דין מתנין לעקור דבר מן התורה לגדור דבר הצריך גדר וצורך שעה. דתניא אליו תשמעון אפי' אמר לך עבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה כגון אליהו בהר הכרמל הכל לפי שעה שמע. למסקנא למגדר מילתא. ותניא א"ר אליעזר בן יעקב שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה. לא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה. ומעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים והביאהו לב"ד וסקלוהו. ולא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך. ובכולם אסיקנן טעמא למגדר מילתא. ושוב מעשה באדם שהטיח את אשתו תחת התאנה והביאו לב"ד וכו'. ולא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך. והנה שמעון בן שטח תלה פ' נשים באשקלון ביום אחד כמוזכר בפרק נגמר הדין. ואף על פי שאין תולין נשים ושאינם דנין שנים ביום אחד והנה ר"ש בן אלעזר שהיה גדולם של ישראל שהיה הורג ברשעי ישראל בהורמנא דמלאכא ושלא בעדים והתראה כמוזכר בפ' השוכר את הפועלים (דף פג:).

הרב חיים בן המו שליט"א

פרשת ויחי חותמת את ספר בראשית ואתו יחד את מסכת חיייו של בחיר האבות יעקב אבינו, מסכת חיים, שהסתיימה בשבע עשרה השנים בהם גר במצרים, שנים שעליהם אפשר לומר שהיו השנים השקטות והרגועות והפחות מטלטלות ביותר כמסכת חיייו רצופת הקשיים, שנים בהם הוא זוכה לראות את כל בניו ונכדיו חיים בהרמוניה ובאחדות סביבו, לכן התורה מסכמת את כל אותם השנים במילים בודדות "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה".

יעקב אבינו מנצל את רגעיו האחרונים על מנת להנחיל צוואה פרטית לכל אחד מבניו, כאשר הוא סולל לכל אחד את דרכו בעבודת ה' האישית שלו, ומנתב אותו כיצד להפיק את המרב, באותה הזדמנות יעקב מעניק לעם ישראל את הפסוק שהפך לסיסמת חיייו של עם ישראל, כאשר אמרו לו בניו "שמע ישראל (אבינו) ה' אלוהינו ה' אחד", כשם שאין בלבך מחלוקת על הקב"ה, כך אין בלבנו מחלוקת, אלא ה' אלוהינו ה' אחד, פסוק המלווה את עם ישראל מאז ולתמיד.

הראשון בין האחים שנקרא להתברך היה יוסף, יוסף מביא אתו את שני בניו אתו להתברך, והתורה מתארת בהרחבה את המפגש כך: (מח-י) "ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות" ... (יג) "ויקה יוסף, את אפרים בימינו, משמאל ישראל, ואת מנשה, משמאלו מימין ישראל, ויגש אליו", (יד) "וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר, ואת שמאלו על ראש מנשה, שכל את ידיו כי מנשה הבכור" (יז) "וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים, וירע בעיניו, ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים, על ראש מנשה" (יח) "ויאמר יוסף אל אביו, לא כן אבי, כי זה הבכור, שים ידך על ראשו" (יט) "וימאן אביו, ויאמר ידעתי בני ידעתי" ... (כ) "ויברכם ביום ההוא לאמר כך יברך ישראל לאמר ישימך אלוקים כאפרים ומנשה" מבאר רש"י הבא לברך את בניו יברכם בברכה הזו "ישימך אלוקים כאפרים ומנשה".

והנה ננסה להבין מספר תמיהות, אפרים ומנשה התברכו (מח-ה) "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", כלומר שהשווה מעמדם למעלת ראובן ושמעון, אם כן למה שלא נברך את בניו ישימך אלוקים "כראובן ושמעון"? מה המיוחד באפרים ומנשה שהפכו להיות סמל ודוגמה לברכות לעד? ויותר קשה מדוע יעקב הופך את ידיו, ומניח את יד ימינו על ראש אפרים הצעיר, ובפרט שיעקב הרגיש על בשרו משה מסוגלת לגרום קנאה ביו אחים? וגם לפי פירוש התרגום על המלים "שכל את ידיו" שכותב "אהכימינו לידוהי" וכן רש"י מבאר בהשכל ובחכמה, ומדעת, כי יודע היה יעקב שמנשה הבכור, ואעפ"כ שיכל את ידיו, עלינו להבין מה החכמה הטמונה כאן? ואם כבר, יכל יעקב להפוך את הבנים ולהעמידם בצורה אולי פחות פוגעת? והאם לא היה כדאי לברך רק את אפרים לבד, ובהזדמנות אחרת לברך את מנשה, כך שלא יפגע מנשה הבכור?

אלא כאשר אומר יעקב ליוסף "ידעתי בני ידעתי" יעקב בעצם מתקן את יוסף שבא לתקן אותו, ואומר לו אמנם עיני כבדו מזוקן, אבל אני רואה לא רק את מה שאתה רואה, אלא גם את מה שאתה לא רואה, אני רואה המעלה העששוית של אפרים כמי שיושב באוהלה של תורה יומם ולילה, וגם את העתיד מי יצא ממנו, כך אני רואה את מעלת מנשה כעסקן המלווה אותך בכל ענייני הממלכה, וגם מי יצא ממנו, מאפרים עתיד לצאת יהושע, מי שאמור להמשיך את דרכו של משה בהנהגת העם, וילמד להם תורה, מי שיכניס את עם ישראל לארץ, וינחילנה אותם, מי ששומעו יצא מסוף העולם ועד סופו, כאשר יעמיד את השמש בגבעון, ואת הירח בעמק איילון, וגם ממנשה עתיד לצאת גדעון שהקב"ה עושה נס על ידו.

כותרת השל"ה מכיין שנכדיו בבואם לקבל את הברכות עמדו עם ראש מורכן, העדיף יעקב לשכל את ידיו ולא להפוך את מיקומם, כי רצה למנוע בושח ממנשה, וזו החכמה שהייתה במעשה שיכול הידיים, כי הם לא ראו את ידיו, לכן כותב הכתב סופר, "שכל את ידיו כי מנשה הבכור", שכן לכאורה היה לו לומר שכל את ידיו על אף שמנשה הבכור, אלא הוא מבאר, בגלל שמנשה הבכור ולא רצה לפגוע בו לכן שכל את ידיו בדווקא.

עובדה זו שגדולי התורה רואים למרחוק אינה מנת חלקו של יעקב בלבד אלא זהו כוח שהיה להרבה צדיקים, זה היה בתקופת הנביאים, וגם כאשר פסקה הנבואה היו ויש צדיקים הרואים למרחוק אל העתיד, אור מיוחד זה נברא ביום הראשון לבריאה, כפי שמפרש רש"י (א-ד) "וירא אלוקים את האור כי טוב ויבדל..." ראה הקב"ה את האור שאינו כדאי לרשעים עמד וגנו לצדיקים לעתיד לבוא, ומבאר הזוה"ק היכן גנוז? בתורה, כלומר מי שהוא גדול בתורה הוא שייך לבחינה הזו שיכול לראות על ידי כוח התורה למרחוק.

כך מבאר הרב יואל מססטור את הגמ' במסכת נידה (ל) המתארת איך ממוקם התינוק במעי אמו, מקופל כפנקס, ומלאך מלמדו את כל התורה כולה, ונר דלוק לו מעל לראשו, והוא צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, וכאשר הוא יוצא לאויר העולם המלאך סותרו ומשכח ממנו את כל התורה, שואל הרב יואל מססטור, ומה עם הנר שהיה דלוק לו מעל לראשו? ומשיב, שאותו האור הוא תוצאה של אותו המאור הגנוז בתורה, ואם אין תורה אז אין אפשרות לראות, ואילו כאשר הוא יוצא לעולם והוגה בתורה הוא זכאי לקבל את אותו הכוח לראות למרחוק, כזה כוח היה ליעקב אבינו, ולכן עם שהוא שהוא מכיר בערך הבכורה כמה הוא גדול, אבל הוא ראה מה שעין רגילה לא רואה, הוא ראה מה עתיד לצאת מאפרים, הוא גם ראה לנכון לתת ערך מיוחד לאפרים, ואת הנקודה הזו רצה לחדד יעקב לבניו ולנכדיו, מהי מעלת התורה ביחס לכל דבר אחר בעולם.

לכן יעקב בוחר להנציח ברכה מיוחדת שכל אב יברך בה את בניו "בך יברך ישראל, ישימך אלוקים כאפרים ומנשה" האחים הראשונים בתורה שכל אחד הכיר את מעלת אחיו, ולא שלטה בהם קנאה ושנאה, אחים אלו יכולים לשמש דוגמה למופת ליחסים אידיאליים, ואחוות אחים אמיתית, ולא כפי שהיה עד כה, החל מקין והבל, דרך יצחק וישמעאל, יעקב ועשו, השבטים ויוסף, כל אבא, כל סבא רוצה לראות את יוצאי חלציו חיים בהרמוניה מתוך אהבה ואחוה שלום ורעות, מנשה מראה עד הכין מגיע כוח קבלת דעת תורה, נכון שהוא הבכור, אבל דעת תורה של הסבא חושבת אחרת, וביותר שמנשה ואפרים גדלו בניכר, נשאר נאמנים למסורת ולערכי ישראל והם בהחלט יכולים לשמש דוגמה למופת לכל ילד יהודי בעולם.

יהי רצון שנוכה לחנך ולגדל את בנינו על מבועי התורה והיראה על פי רוח ישראל סבא אמן.